

Cultura

ANTÍGONA, DE MÉRIDA AL GREC

Esprui, ara i sempre

Els vells mites resulten cada vegada més moderns, igual que la saviesa i el geni, que són intemporals. «Antígona» d'Esprui ha ressuscitat, de la mà de Joan Ollé, en un muntatge que continua vigent, malgrat més de deu anys de canvi de règim.

Eduard Company i Fonts

«Uau jo dic que Creont és el Felipe González, ho faig per posar un exemple paradigmàtic d'una edat biològica que està molt vinculada a la revolta. Curiosament, els efectius de Terra Lliure, l'edat de la gent majoritària que hi està a prop, és de vint anys, i curiosament, també, amb el creixement biològic —i molt castrament per a l'individu—, aquella frase popular que diu: qui als vint anys no és revolucionari no té cor, i qui als quaranta ho continua sent és que no té cervell, s'imposa per si mateixa. I ens trobem que hi ha una generació, que és la immediatament superior a la meua, que tot el seu amor per la revolució, nosaltres 'que la vam estimar tant', la revolució, hi ha hagut una generació, dic, que s'ha apoltronat en les comoditats de la democràcia, la qual cosa em sembla, per a ells, lògica, com em sembla lògic que hi hagi gent de vint anys a qui no sembli lògic. Jo, queestic a la frontera dels trenta, enyoro una cosa i m'espanta l'altra; no et diré ni quina és l'una ni quina l'altra, però em sembla que ja s'ha endevinat. Aleshores, quan dic Felipe González, vull dir una generació que es van educar en el sentiment i que actualment han de militar en la raó. Ja sabem que no hi ha altra política que la dels poders fàctics, i per tant, ens troben en una gran discussió amb ells mateixos, i em sembla que és profundament interessant».

Són paraules de Joan Ollé, director del muntatge teatral *Antígona*, de Salvador Esprui, que ha estat representat dins del marc del Grec '87 a la Casa de la Caritat, des del dia 28 de juliol fins al 2 d'agost.

Continua Joan Ollé: «Aquest conflicte amb ells mateixos es resoldrà amb una pau o... amb una guerra. Esprui ho sabia. A ell, si alguna cosa no li feia

por, era llegir, i sap que des dels temps dels temps, si vols la pau, prepara la guerra. Sí, però el senyor Esprui sap que la pau és possible. O, si més no, ho desitja. *Antígona*, en el fons, és un exorcisme, per a mi, perquè la gent que es dedica a la política haurien de ser els ciutadans més cultes, més il·lustrats, més savis, i com que no ho són, a l'Esprui li sabia greu».

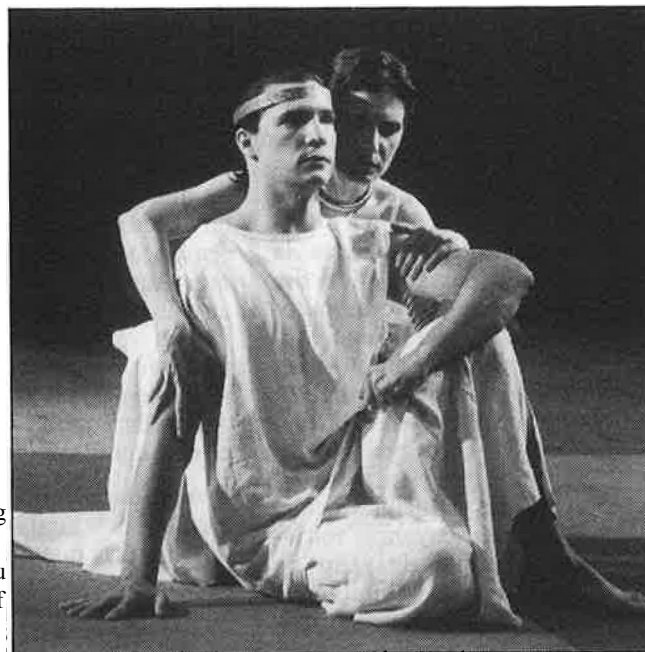
Dimarts 28 de juliol, totes les butaques estaven plenes a vessar. La representació va ser seguida amb atenció i, a voltes, creant-se una mena d'espai de silenci màgic, on les veus dels actors semblaven barallar-se en un conjunt d'ecos que ressonaven des de l'escenari fins a la tebior de la nit. Se sentia profundament la tragèdia representada, els matisos de les paraules, justes i precises, acurades i gens supèrflues, transcendents.

«i,El final tràgic d'Antígona?». Joan Ollé s'ho pensa un instant. «No crec que sigui tan tràgic, perquè u l'Antígona vol la mort, la reclama des del primer moment; és una amiga de la mort. En tot cas, el final tràgic de l'Antígona serà vint o trenta anys abans que el de Creont, perquè Creont acabarà també tràgicament en una caixa de fusta, i això l'Esprui és una cosa que la tenia molt clara: *El caminant i el mur*. L'obra de l'Esprui és una meditació sobre la mort; qui vulgui la mort tindrà un final menys tràgic que qui no la vulgui. Entre Antígona i Creont hi ha sols uns quants anys de diferència».

«Antígona és un personatge antisocial, en ella hi ha una obstinació per la mort, perquè, per poc que hagués

DOMÈNEC UMBERT

Dos moments de la representació d'Antígona,

a/ Grec.

volgut, se n'hauria pogut privar. Creont li'n dóna la possibilitat, però ella no vol: és tossuda. I llavors, clar, el mite d'Antígona, la seva interpretació, té unes tres-cents mil solucions.

L'Esprui, en un últim llibre que es diu *Les roques, el mar i el blau*, en dóna una d'última i de molt divertida; diu: en el fons, el que passa és que tenia molta mania al meu tiet Creont. Més enllà de grans raonaments, el que passa és que li tinc mania, que no el suporto i s'ha acabat. I, és clar, l'Esprui,

com que era un tio amb un gran sentit de l'humor, resol el mite exclamant: [Bah!, el que passa és que li tinc mania perquè el Creont és un pallissa».

Els intèrprets són: Antígona, Munt-sa Alcaniz; Ismene, Rosa Cadafalch; Euridice, Lluïsa Sala; Euriganeia, Teresa Cunillé; Astimedusa, Encarna Sánchez; Etèocles, Àlex Casanovas; Creont, Joan Miralles; Tiresias, Joan Dalmau; Eumlop, Ramon Teixidor; el lúcid conseller, Jaume Sales.

La música va a càrrec d'Ovidi Montllor i Frederic Mompou, i Joan Pere Viladecans duu a terme els cartells.

L'escenari presenta, al fons, uns plafons translúcids que, segons com s'hi dirigeixen els focus, es transformen en miralls. En el moment en què Antígona es disposa a enterrar el seu germà, en una nit tempestuosa, poden observar-se distints elements esprius darrere els plafons: un xiprer, un cel, núvols i ombres. Sobre l'escenari, la pols, una de les figures més celebrades del poeta català. Trons, llamps i vent augmenten el dramatisme de la tragèdia; s'arriba a esglaiar l'espectador. Un pretès efectisme que és un joc, una ficció, però que corprèn i afecta.

«L'encàrrec que rebo de Mérida —explica Joan Ollé— l'any 86, quan em diuen, ^per què no fas la revisió

d'un clàssic?, va coincidir amb el referèndum sobre l'OTAN, i llavors jo vaig veure que per primera vegada el ciutadà espanyol havia de pronunciar-se entre la raó sentimental i la raó política, i hi havia gent que votava OTAN, no, iper què?, doncs per sentiment, per dir que no volem la guerra, per dir que no volem estar alineats amb els americans; en canvi, una altra gent, molt més a prop del poder polític, opinava que OTAN, sí, tot i que feia pocs dies o pocs anys que pensaven el contrari. No et diré què vaig votar, però el que sí que sé és que estava molt a prop d'aquesta raó popular i poc il·lustrada, poc llegida, potser massa sentida, potser massa romàntica, que demanava el no a l'OTAN. Estic segur que el sí no era un pensament barat, sinó que hi havia raons d'estat que els sentimentals que deien no desconeixien o volien desconèixer. Antígona se'ns tornava a fer, no tan sols real, sinó també necessària».

L'espectacle *Antígona* va ser estrenat al Teatre Romà de Mérida el 29 de juny de 1986, en versió castellana de Francisco Brines, coproduït per la Diputació de València, el Centro Nacional de Nuevas Tendencias Escénicas i el Festival de Mérida.

«Hauríem d'anar a l'original de Sòfocles per entendre l'obra —remarca Joan Ollé—. Resulta que la història de la tragèdia és en certa manera la història de la construcció de la ciutat, estem a un pas de la tribu a la ciutat, fa vint-i-cinc segles. Aleshores, els ciutadans atenencs confiaven en els seus poetes... N'hi ha moltes versions; una d'elles és que el ciutadà atenenc anava al teatre a sentir reexplicar vells mites, velles faules que ell ja coneixia, faules amb una finalitat educativa i també de debat. Darrere el mite, els grecs veïen una explicació del seu perquè de cada dia.

Aleshores, que la tragèdia i la política van unides, són bessones, encara ara és cert, perquè no té solució, ja que moltes vegades —jo diria que quasi sempre—, a través dels seus mites, els ciutadans atenencs anaven al teatre a assistir a un debat polític. *Antígona* és el debat entre la raó sentimental, és a dir, les velles lleis, les lleis que no cal esmentar, perquè en el fons s'anomenarien la llei natural, o, actualment,

l'ètica, i les raons d'estat, o sigui, les raons polítiques. Una de les grans valdoses que tenen els mites és que a cada nova situació política els pots anar enfrontant amb la realitat».

«L'Espriu veu que Espanya pateix una guerra civil; ho veu al 39, just abans de la victòria dels uns o dels altres. Aleshores, si l'*Antígona* de l'Espriu, l'any 87, ens pot servir d'alguna cosa, jo crec que ens ha de servir per explicar l'any 87. Seria absurd fer un muntatge museístic on es continuessin parlant de les desgràcies del franquisme. Si Espriu va associar Creont amb Franco, per a mi, és una associació d'urgència, en aquest cas, perquè Creont, dins del pensament de l'atenenc, del pensament dels anys menys 25, quan s'inaugurava la democràcia, i la democràcia és un invent tan grec com la plaça sintagma, els ciutadans anaven al teatre a veure's en el mirall de l'escenari. Si l'Espriu agafa el procediment d'urgència de fer el paral·lisme Franco-Creont, no acaba de ser just —i ara em veig molt ridícul fent, jo, correccions a l'Espriu—, però m'hi veig en cor perquè ell mateix se la va corregir l'any 67, quan el franquisme s'obria lleugerament... Si ell, davant d'un petit canvi estructural del franquisme, ja va fer una esmena temperadora, sabia, doncs, que la correspondència Franco-Creont era conjuntural.

Aleshores, ara, a l'any 87, necessito contrastar-me amb la meua realitat política».

L'espectacle comença amb un pre-faci de la figura introduïda per l'Espriu del lúcid conseller. Quan els actors ens «expliquen les seves raons», el conseller lúcid es fa a part, els deixa moure's al so de la pròpia fatalitat. De tant en tant, però, aquest s'aixeca i, amb els personatges aturats en el temps per breus instants, fa els aclariments que s'escauen i que orienten «lúcidament» l'espectador.

Al final, la seva presència i les seves intervencions s'accentuen lleugerament i, quan tots els personatges tornen al seu lloc darrere els plafons, tornats meres siluetes, arrodoneix l'acabament: «I perquè, ben mirat, potser sí que els meus mots representen un perill, però no per a mi que parlo, sinó per a tu que escoltes».